վի այդ գործից, կը հիմնի մի հիւանդանոց Մոզդոկի մէջ։ Պարոնը առաջարկում է որ Մոզդոկի ամբողջ ժողովուրդը՝ ռուս, հայ, նօղայ, չէրքէս, վրացի, մի ընդհանուր խնդրագիր տան կառավարութեանը, դատարանական գործից իրան ազատելու համար։ Եւ այն ժամանակ նա կը հիմնի իր միջոցներով մի հիւանդանոց։ Իսկ եթէ չազատվեց և պէտք է ենթարկվի պատժին, այն ժամանակ իր ամբողջ կարողութիւնը կը նուիրի կրթութեան գործին։ Նրա կարողութեան տարեկան եկամուտը հասնում է, ինչպէս ասում են, 20 հազար րուբլ գումարի։

—

Մեզ գրում են Մոզդոկից, որ այդ քաղաքի հայ քահանաները ամենայն գիշեր թուղթ խաղալով են անցնում։ Սրանցից օրինակ է առել և ժողովուրդը։

—

Մեզ հաղորդում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ այժմ այդ քաղաքում մի հիւանդութիւն կայ, որին զոհ են գնում բազմաթիւ մանուկներ։ Շուշեցիները, այդ ախտին առաջն առնելու համար, որին կոչում են գլուղարան, մօտերս թափօր դուրս եկան, բայց հիւանդութիւնը շարունակվում է և դարձեալ մանուկները զոհ են գնում այդ ախտին։

—

Լսում ենք որ մեր յայտնի հայագէտ, պ. Էմին, հասել է արդէն Թիֆլիս, լինելու հնագիտական ժողովին մասնակցելու համար։ Ասում են որ ժողովի նիստերը կը սկսվեն սեպտեմբերի 8-ին։

—

Ստացանք պ. Գաբրիէլ Սունդուկեանցից «Ժուռնալ դ'Օրիան» լրագրի համար 24 րուբլ հետեւեալ անձինքներից. Բագրատ Նաւասարդեանցից և Գաբրիէլ Սունդուկեանցից 8 ր., Օհաննէս Գուրգէնբէկից 8 ր., Նիկողայոս Զօհրաբեան Միրզոյեանցից 8 ր.։ Առաջիվայ փողերի հետ կանի 429 րուբլ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԽՆԴԻՐ

—

Մայրաքաղաքիս դեսպաններէն ոմանք, որք ժամանակէ մը ի վեր բացակայ կը գըտնվին, կ. Պօլիս դառնալ կը սկսեն։ Ռուսական դեսպան պ. Նօվիկօվ արդէն հասաւ և դեսպանական ժողովին ալ ներկայ գտնվեցաւ առջի օրը։ Ֆրանսիական դեսպան պ. Տիսօ ալ այսօր Փարիզէն կը մեկնի և հաւանականաբար գալ շաբթու հոս պիտի գտնվի։

„Phare du Bosphore“ լրագիրը կ'ըսէ թէ դեսպանաց ներկայութիւնն այժմ անհրաժեշտ է ի կ. Պօլիս, վասն զի բարենորոգմանց խնդիրը որ ենթակայ ժողովուրդը մեծապէս կը զբաղեցնէ, պիտի սկսի։ Ստոյգ աղբիւրներէ տեղեկութիւն կու տան մեզ, կը յաւելու „Ֆար“ լրագիրը, թէ լորդ Դիւֆըրին, որ րամազանի վերջանալուն կը սպասէր, այսօր վաղը հայկական խնդրոյն վերաբերեալ բանակցութեան (61-որդ յօդուածին) պիտի դիմէ, և արդէն վերջին դեսպանական ժողովոյ մէջ այս խնդիրը օրակարգն անցեր է, մինչև իսկ կը հաւաստեն թէ դեսպանք խորհեր են որ մինչև հարկ եղած կանոնադրութեան պատրաստութիւնը Հայաստանի մէջ այժմէն քանի մը միջոցներ գործադրելը պատշաճ չէ, արդեօք։

„Stamboul“ կ'ըսէ թէ իտալական դեսպան կօրտի կոմսի նախագահութեամբ կազմեալ վերջին դեսպանական ժողովին մէջ հայկական խնդրոյն վրա երկար խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցեր է։

«Ֆար դիւ Բօսֆօր» լրագրի մէջ Հայաստանի վերաբերեալ հետեւեալ տողերը կը կարդամք։

„Երէկ հրատարակեցինք թէ դեսպանները մտադիր են քննելու թէ մինչև հայկական խնդրոյն կարգադրութիւնը այժմէն Հայաստանի մէջ քանի մը միջոցներ գործադրելը պատշաճ չէ արդեօք։ Այսօր կը հաւաստեն մեզ թէ լորդ Դիւֆըրին մտադիր է անմիջապէս Հայաստան լիազօր պաշտօնեայ մը ղրկելու առաջարկութիւնն ընել, որոյ պաշտօնը պիտի ըլլայ անգլիական ընդհանուր հիւպատոսաց հետ համաձայնութեամբ բարեկարգական քանի մը միջոցներու ձեռնարկել, մինչև որ հայկական խնդիրն իր վերջնական լուծումը գըտնէ։“

(Հայրենիք)

ԱՆԳԼԻԱ

—

Անգլիական ներքին գործերի մինիստր Հարկօրտի ճառը, որով նա իրլանդական միութիւնը նմանեցնում էր „յանցաւոր“ ֆենիների հետ, մեծ անբաւականութիւն յարուցեց Իրլանդիայի մէջ։ Կալուածական միութեան ժողովի ժամանակ Սեկստօն Հարկօրտին անուանեց «մինիստրական պանտերա», իսկ մի ուրիշ ճառախօս նրան անուանեց „անամօթ խաբեբայ“։ Ֆերմերները շարունակ հրաժարվում են կալուածական տուրքի վճարելուց և կալուածատէրերից շատերը չը կարողացան հաւաքել իրանց հունձը։ Ժողովրդի և պօլիցիայի մէջ անդադար կռիւներ են պատահում։ Իրլանդացիների լռութիւնը կալուածական նոր օրէնքի մասին ապացուցանում է, որ կալուածական միութեան մէջ խիստ կարգապահութիւն է տիրում։ Վերջինը վճռեց, որ առ այժմ ոչ մի ֆերմեր չը դիմէ կալուածական նոր դատարանին, մինչև ինքը միութիւնը մի քանի դէպքերում չը փորձէ այդ դատարանը։ Սեպտեմբերի 15-ին կը հաւաքվի Դուբլինի մէջ Պարնելի հիմնած ազգային միութիւնը, որը պէտք է իր վերջնական կարծիքը յայտնէ կալուածական նոր օրէնքի մասին։ Իւրաքանչիւր մարդ, որ դրանից առաջ կը յայտնի իր կարծիքը, դաւաճան կը ճանաչվի։ Կալուածական միութիւնը յոյս ունի այդպիսով հաստատ պահել իր ազդեցութիւնը Իրլանդիայի վրա։ Նա մի դրական պրօգրամ կորոշի, որ անհրաժեշտ կը դարձնի նրա գործունէութիւնը։

Լօնդօնի լրագիրները, քննելով պարլամենտական գործունէութեան վերջին շրջանը, առանձին բաւականութիւն չեն յայտնում Անգլիայի այժմեան դրութեան մասին։ Գլադստօնի իրագործած միակ նշանաւոր վերանորոգութիւնը դեռ ևս ցանկալի հետեւանքներ չէ ունեցել, մինչդեռ նախկին անիրաւացի յարաբերութիւնները իրլանդացիների հետ զգալի են լինում ամեն քայլափոխում։ Իրլանդիայի մէջ կատարվող անկարգութիւնների պատճառով իրլանդական գործերի մինիստր Ֆօրստեր շատ անգամ այնպիսի ճառեր և սպառնալիքներ է արտասանել, որոնք միշտ վնասել են Իրլանդիան խաղաղեցնելու գործին և աւելի էլ գրգռել են թշնամութիւնը նրան սրտամտախիլ անելու փոխարէն։ Գործադրված պօլիցիական խիստ միջոցները միշտ վնասել են կառավարութեան ընդհանրապէս վերանորոգիչ քաղաքականութեան ազդեցութեանը։ Արտաքոյ կարգի օրէնքներով շրջապատված Իրլանդիան ինքն էլ արտաքոյ կարգի դրութիւն ստացաւ. նա գրեթէ ամբողջապէս ենթարկվեցաւ կալուածական միութեան և նրա առաջնորդ Պարնելի ազդեցութեանը և այդպիսով կենտրոնացրեց իր բոլոր ոյժերը և միջոցները անգլիական կառավարութեան հետ մաքառելու համար։ Այն ջերմ համակրութիւնը, որով առաջ ընդունվեցաւ կալուածական օրինագիծը Իրլանդիայի մէջ, այժմ կատարելապէս անհետացել է։

Բացի իրլանդական կալուածական օրէնքից պարլամենտը հաստատեց մի օրինագիծ մամուլի վերաբերութեամբ։ Այդ օրէնքի համեմատ լրագիրները ազատվում են պատասխանատուութենից այն ճառերը տպելու համար, որոնք արտասանվում են հասարակական ժողովների ժամանակ և որոնց մէջ վիրաւորող մի բան է լինում մի մասնաւոր անձի պատւի դէմ։

ԱՄԵՐԻԿԱ

—

Գարֆիլդ նորերում խնդրել էր, որ նըրան „Սպիտակ տնից“ տեղափոխեն Մենտօր կամ Մօնրօէ ամրոցը։ Բժիշկները խորհրդակցեցին, թէ արդեօք կարող է Գարֆիլդ ծովով տեղափոխվել և վճռեցին, որ ներկայումս անկարելի է տեղափոխել հիւանդին, թէպէտ այդ բանը ցանկալի կը լինէր կատարել։ Օգոստոսի 25-ին պահապան բժիշկները նկատեցին, որ նախագահի առողջութիւնը վատանում է։ Հիւանդը

են և քարերն աւելի և աւելի աչքի են ընկնում։

Երբ բարձրութեան կէսն անցանք, արդէն անկարելի եղաւ մարմինն ուղիղ բռնած բարձրանալ, և ստիպված էինք առաջ գնալ չորքոտանի համարեա երկու ժամ շարունակ։ Ինչքան բարձրանում էինք, այնքան աւելանում էր հրաբըղխային քարերի քանակութիւնը և առաջ գնալը դժուարանում էր։ Ես մեծ զգուշութեամբ էի ոտս դնում իւրաքանչիւր քարի վրա (հագած ունէի համաղանի թելագործ կօշիկներ, որ շատ յարմար են այդպէս ճանապարհորդութեան ժամանակ) կամ ձեռով բռնում քարից, որովհետև այդ քարերը կարծես թէ մի պատճառի էին սպասում տեղաշարժ լինելու համար։ Եթէ այդ քարերից մէկը գլորվէր, հետը պէտք է տանէր, հարիւրաւոր իր նման, նաև իրենից մեծ քարեր և առաջին զոհը կը լինէր մօտի մարդը, իսկ յետոյ նրա յետևից բոլոր բարձրացողները։ Երբ բաւականին բարձրացել էինք, տեսանք որ մեզնից շատ ներքև ամպեր են լողում օդի մէջ. դրանց շարժվելուց և ահագին բարձրութիւնից ներքև նայելուց, գլուխս պտտում էր այն աստիճանի, որ յոյսս, մի րոպէ, կտրվեց գագաթը հանելու։ Իմ հոգեկան այդ տանջանքը չը յայտնեցի ընկերներիս, որպէս զի չը յուսահատեցնեմ նըրանց, բայց ընկերներս շուտով իրենք յայտնեցին որ նրանց գլուխները պտտում են։ Մենք ստիպված էինք իւրաքանչիւր 10 քայլ հանգստանալ, որովհետև օդը անօսրանում և մեր շնչառութիւնը արգելվում էր։ Երբեմն օձի պէս սողալով, երբեմն մէկ քարից միւսի վրա թռչելով հասանք այն տեղ, ուր բարձրանում էր պարսպաձև քարափը։

Բարձրանալիս կարծում էինք, որ այդ քարափը պէտք է լինէր գագաթի վրա, բայց տեսանք որ դեռ կան երեք բարձրութիւններ անցնելու մինչև գագաթը հասնելը։ Այս պարսպաձև քարափի տակ հանգստացանք։ Դա աւազաքարից է կայացած և վեց սաժէնաչափ ուղիղ բարձրանում է, դարձնելով իր մի երեսը դէպի արեւմուտք։ Ես նստած էի այդ քարափի տակ երեսս դարձրած դէպի հիւսիս—արևելք։ Իմ առաջ կանգնած էին այն երեք բարձրութիւնները, որոնց վրայից անցնելով պէտք է գագաթը հասնէինք։ Այդ բարձրութիւնների աջ և ձախ կողմից, այսինքն մեծ Մասիսի և Պարսկաստանի կողմից, փոքր Մասիսը սկզբից մինչև վերջ, աւազոտ և մանրաքարոտ լինելով քանդվել է։ Այդ տեղից ներքև նայելը զարհուրելի է։ Այդ երկու կողմից փլածների մէջ մնացել է մի արշին լայնութեամբ ճանապարհ, որով մենք պէտք է գնայինք դէպի գագաթը։

Այս սարսափելի ճանապարհը մեր առջին էր, երբ յանկարծ լսեցինք երեք անգամ վրավրա հրացանի որոտում։ Իմ առաջնորդ Մարտիրոսը երկու ղզախի հետ մեզնից առաջ էր գնացել և գագաթից տեսնելով որ մի ահագին ամպ ուղեւորվում է հեռուից դէպի մեր կողմը, վիրաւորել էր նրան գնդակով։

Զայրացած արջը գլորում էր Պարսկաստանի կողմը ահագին քարեր, որոնք բարձրացնում էին մի սաստիկ դղրդոց։

Ես առաջարկեցի ընկերներիս բարձրանալ։ Մօտեցանք մի արշինանոց լայն ճանապարհին և բարձրանում էինք չորքոտանի։ Բարեբախտաբար փչում էր բարակ քամի, բայց եթէ քամին սաստիկ լինէր, անկարելի կը դառնար այդ նեղ ճանապարհով անցնելը։ Վերջապէս անցանք երեք բարձրութիւնները և հասանք գագաթը։ Նայեցի և տեսայ որ 10 ժամն է, ուրեմն բարձրացել էինք 5 ժամում։ Փոքր Մասիսի գագաթը կունենայ իր շուրջը 1000 քայլ, տափարակ չէ, այլ հարաւ—արեւմտեան կողմից աստիճանաբար բարձրանում է դէպի հիւսիս—արևելք, այսինքն մօտաւորապէս դէպի Դաւալու գիւղի կողմը։ Փոքր Մասիսը հին ժամանակներում եղել է հրաբուղխ և այդ հրաբխի նախկին բերանից մնացել է միայն մի կիսալուսնաձև մասը, որ փոս է կազմում խորութեամբ 1 սաժէն և իր ուռուցիկ կողմով դարձրած է դէպի հարաւ—արևմուտք։ Այդ փոսում կիտված է ամենամաքուր ձիւն բաւականին մեծ քանակութեամբ, որ տաք ժամանակ նաև շուտ հալվելով, կարող չէ լճակ գոյացնել, ինչպէս և իմ տեսած օրը, որ օդը տաք էր, բայց հալված ձիւնը ծծվում էր աւազոտ գետնի մէջ։

Այդ կիսալուսնաձև փոսի կոր կողմից բարձրանում է դէպի հիւսիս—արևելք մի բլուր տափարակ գագաթով, որ ունի իր կենտրոնում հրաբուղխի բերանի նման խորութիւն և լցված է հրաբխային մեծ մեծ քարերով։ Այս տափարակ տեղից դէպի հիւսիս-արևելք բարձրանում է մի բլրաձև ժայռ, որ կայացած է հրաբխային քարերից։ Այս բարձրութիւնն է որ երևում է Երևանի կողմից ինչպէս գագաթ փոքր Մասիսի։ Տափարակ տեղի արևմտեան կողմում գտայ թուրքի երկու գերեզմանաքար մէկ արշին երկարութեամբ և կէս արշին լայնութեամբ։ Մէկ քարի արձանագիրը ջնջված էր, բայց երևում էր որ թուրքերէն տառերով է գրած եղել, իսկ միւս քարի վրա կարդացվեցաւ միայն հետևեալը. «Մըհամադ, Աստուած լուսաւորի խամյիլ՝ Բաբախալիլ որդու հոգին 1031 թ. (Թուրքաց թուականի, իսկ հիմա է 1298 թ.), ուրեմն մեր եւրօպական թւով այդ խամյիլը թաղված է եղել 1614 թ.։ Մի երրորդ քարի վրա նկարած կայ կժաձև և պայտաձև նկարներ, որ ես չեմ հասկանում արդեօք դրանք տառեր են, թէ նկար է, և որ ազգին է պատկանում։ Այս հարցը թողնում եմ հնագէտների քննութեանը։ Տափարակի արևելեան կողմում կիսալուսնաձև շարած են մէկ արշին բարձրութեամբ միմեանց վրա զանազան անտաշ քարեր, որի ուռուցիկ և բարձր կողմը դարձրած է դէպի հարաւ։ Դրանից մի քանի քայլ հեռու շարած են փոքրիկ, մէկ գրվանքանոց քարեր այն կերպով որ ձևացնում են քառակուսի շրջան, ուղիղ և ոլորուն գծեր։ Այդպէս շարած փոքրիկ քարերը և կիսալուսնաձև դարսված անտաշ քարերն երևի ազգային նախապաշարմունքների հետևանք է. ժողովրդի մէջ կարծիք կայ, թէ մի որևէ կնոջ սէր գրաւելու համար, մարդ պէտք է ենթարկէ իրեն զանազան դժուարութիւնների։ Այդպէս բաների հաւատացողները անկասկած պէտք է երազում տեսնեն իրանց սիրածին, որ պատրաստութիւն է յայտնում սիրել և անձնատուր լինել եթէ այս ինչ կամ այն ինչ դժուար գործը կատարէ։

Երևի մի վառվռուն երիտասարդ երազում պառաւ կնոջից կամ իր սիրած գեղեցկուհուց հրաման ստացած կը լինէր բարձրանալ փոքր Մասիսի գագաթը, ի հարկէ մի ամենադժուար ճանապարհով, դարսել փոքրիկ քարերը այս ինչ ձևի, կարելի է նաև հրամայած լինէր գիշերը քնել այն տեղ, որի համար երիտասարդը պէտք է անտաշ քարերից կիսալուսնաձև ապաստան շինէր քամուց պաշտպանվելու համար։ Այս դըժուարութիւնները տանելուց յետոյ, պէտք է վըրադառնար և ստանար խոստացած կամ երեւակայած վարձատրութիւնը։ Այս տեսակէտից ծագած պէտք է լինի քարերի այդ տեսակ շարվելը։

Հրաբուխի բերանի մասին կարելի է տալ հետևեալ բացատրութիւնը. Հրաբուխի բերանի կիսալուսնաձև մասը, որ իր ուռուցիկ կողմով